

Kamer der Volksvertegenwoordigers.

VERGADERING VAN 2 FEBRUARI 1922.

WETSVOORSTEL

betreffende het taalgebruik aan de Staatshoogescholen.

TOELICHTING

MIJNE HEEREN,

Het taalvraagstuk in België vergt, binnen den kortst mogelijken tijd, een duurzame oplossing, en de regeling van het taalgebruik aan onze Staatshoogeschool vormt er een zeer gewichtig onderdeel van.

Het ontwerp, dat ondergeteekende samen met den heer Huyshauwer de eer heeft aan de Kamer der Volksvertegenwoordigers te onderwerpen, werd eene eerste maal neergelegd op 31 Maart 1911 en werd door vertegenwoordigers van de drie hoofdpartijen onderteekeend, namelijk door de heeren Franck, Anseele, Persoons, Van Cauwelaert, Delbeke en Huyshauwer. Het verviel door de ontbinding der Kamers eene eerste maal in 1912, werd opnieuw neergelegd op 15 November 1912 door dezelfde onderteekeenaars en verviel opnieuw door de jongste Kamerontbinding. Na eene derde maal ingediend te zijn geworden den 24 December 1919, verviel het nogmaals naar aanleiding van de geheele vernieuwing der Kamers volgende op het sluiten der werkzaamheden van de jongste Grondwetgevende Vergadering. Wij hopen dat het eindelijk zal aangenomen worden in den loop van het tegenwoordig zittingsjaar.

Dit ontwerp is de vrucht van lange en grondige beraadslagingen, tusschen de meest vooraanstaande vertegenwoordigers van de Vlaamsche Beweging gevoerd in den schoot van de « Vlaamsche Hoogeschoolcommissie ». Het beantwoordt ook nu nog aan den algemeenen wensch der Vlamingen en het verwezenlijkt, op het gebied van het hooger onderwijs, het beginsel der volstrekte gelijkheid in rechten en in feite, dat Z. M. de Koning, in de plechtige troonrede, waarmede Hij dezen tijd van nationaal herstel heeft geopend, als het noodzakelijk grondbeginsel van onze taalpolitiek heeft gehuldigd. Het eerbiedigt bovendien alle persoonlijke verkregen rechten der Gentsche hoogleeraars en het vraagt geene enkele opoffering aan onze Waalsche landgenooten, aan welke het integendeel eene voor hen zeer wenschelijke vervollediging van de Luiksche hoogeschool verzekert. In

deze omstandigheden hebben de oorspronkelijke onderteekenaars, welke daartoe nog in de mogelijkheid zijn, het wenschelijk gevonden dit ontwerp opnieuw bij de Kamer in te dienen.

Ik laat hier ongewijzigd den tekst volgen van de inleiding, waarin de heer Franck de doelmatigheid en de degelijkheid van het ontwerp heeft bewezen.

De gelijkheid van onze twee nationale talen, wat betreft s lands bestuur, beschouwt onze Vlaamsche bevolking als een hoofdzakelijk recht dat zij op elk gebied, aan de Staatsmacht onderworpen, wil geëerbiedigd zien.

Na de omwenteling van 1830 werd dit beginsel van zuivere rechtvaardigheid erg miskend. De Vlaamsche taal werd verbannen. In het bestuur, in de hoven en rechtbanken, in het middelbaar en hooger onderwijs geschiedde, in 't Vlaamsche land, alles in het Fransch. De volksmassa's, in het bijzonder gekrenkt door deze maatregelen, waren daarenboven beroofd van alle stemrecht op wetgevend gebied. Onwetend, ellendig en als verstijfd na de twee eeuwen van zedelijk en stoffelijk verval door onze provinciën beleefd, droegen zij in stilte dit lot, slechts aan overwonnelingen beschoren en door haar geenszins verdiend.

Terzelfder tijd werkten de Staatsmachten met al hare kracht, met al den bestendigen en geduchten invloed die onophoudelijk van haar uitgaat over de geheele oppervlakte van een land, tegen het gebruik, de beoefening en de uitbreiding van het Vlaamsch. Men beeldde zich te goeder trouw in, dat het mogelijk was de Vlaamsche taal te doen verdwijnen en de Fransche taal door de bevolking onzer noorderlijke provinciën te doen aannemen. De taaleenheid moest overeenkomen met de volkseenheid.

Deze politiek werd gedurende bijna eene halve eeuw voortgezet.

Langzamerhand echter verhieven zich klachten tegen een stelsel, dat toeliet een mensch te veroordeelen, zonder dat hij had begrepen wat men tegen hem had getuigd, noch door welke middelen hij verdedigd was geworden, tegen een stelsel dat er naar streefde een geheel volk te regeeren in eene taal welke het niet verstond, zoodoende dat de bestuurden moesten afhangen van het goedduken en het vooroordeel der bestuurders, terwijl, naar de hedendaagsche opvatting van het Staatsrecht, de ambtenaar dient voor het publiek en niet het publiek voor den ambtenaar. Slechts in 1873, in 1878 en in 1883 werden door het Parlement de eerste maatregelen gestemd tot wegneming der grieven, werd het gebruik van het Vlaamsch geregeld in het bestuur, in het rechtswezen en in het middelbaar officieel onderwijs. Deze wetten traden slechts trapsgewijze in werking, en heden zelfs zijn de grieven op verre na niet verdwenen in rechterlijke en bestuurlijke zaken. Sedert heeft eene reeks wetten deze eerste maatregelen aangevuld en de gelijkheid der twee nationale talen is een der beginselen geworden van ons Staatsrecht. Dit was het eerste gevolg van eene steeds aangroeiende beweging van verzet in het Vlaamsche land tegen de oude dwalingen en misbruiken. Het werd duidelijk voor de meest vooringegenomenen, dat de tot nu toe op taalgebied gevolgde politiek onvruchtbaar was en onherroepelijk veroordeeld.

Trots de meest ongunstige omstandigheden hadden de Vlaamsche letteren eene snelle en schitterende vlucht genomen; ongetwijfeld minder dan 't geval zou geweest zijn, zonder de stelselmatige verdrukking waarvan de taal het slachtoffer was, doch altijd van aard om te toonen hoe het volk aan zijne taal gehecht was en welk meesterwerk het kon leveren op het gebied van het schoone.

» Zooals een onzer beste hedendaagsche schrijvers, de heer Aug. Vermeylen, terecht doet opmerken, « deze uitbreiding der Vlaamsche letteren » is een zeker kenteeken der levenskracht van de Vlaamsche cultuur. Want » niets moedigde deze letterkunde aan, integendeel... Zij scheen veroor- » deeld tot een kwijnend leven : men zag haar op bewonderingswaardige » wijze zich uitbreiden. Sedert vijf en zeventig jaren zet zij hare beweging » voort, zonder onderbreking, zonder oponthoud. In den aanvang hier en » daar een brandpunt, enkele in 't oog vallende persoonlijkheden; heden » overal de afwisselende bloei van het leven : de ziel zelf van den ouden » Vlaamschen bodem zingt opnieuw, droomend en heftig, zinnelijk en frisch » met al hare liefde voor de kleurige werkelijkheden die men ziet, de inner- » lijke werkelijkheden die men gevoelt, de verborgen werkelijkheden die » men gist.

» Moesten zij vertrouwen hebben in de toekomst, de arbeiders van de » eerste ure, Ledeganck, Van Duyse, Theodoor Van Ryswyck en onze » Conscience die aan het volk den onschatbaren dienst wist te bewijzen *het te leeren lezen*, omdat hij, met zijne onge Kunstelde en edelmoedige natuur, » den weg naar het hart van zijn volk had weten te vinden. Rondom hen » openbaarden zich weldra, talrijk, de uitingen van eene ontwaking. Het » tweede geslacht, minder romantisch, meer bezorgd om waarheid en per- » soonlijkheid, om waargenomen kleine trekken en genoten levenserva- » ringen, dat van een Sleeckx, een Van Beers, een Vuylsteke, een de Geyter, » een Hiel, van de Loveling's is reeds minder gemakkelijk te tellen. Dan » ontwikkelt zich het letterkundig bewustzijn : de smaak wordt fijner, de » vorm leniger, de gezichtseinder breidt zich uit, de zin van het schoone » wordt reiner. Overal voelt men de frischheid van eene wederopleving, al » de zaden vallen in goede, gezonde aarde en ten slotte is het de buitenge- » wone ontluiking der laatste vijftien jaren, die de aandacht afdwingt van » de meest stelselmatig onverschillige geesten. »

Dichters als Guido Gezelle, Rodenbach, Pol de Mont, Van Langendonck, Van de Woesteyne, René de Clercq, Cesar Gezelle; prozaschrijvers als Styn Streuvels, Cyriel Buysse, Aug. Vermeylen, Herman Teirlinck, Gust. Vermeersch, Jules Persyn, E. de Bom, enz.; tooneelschrijvers als Hegenscheidt, Raf. Verhulst, Gittens, de Tière en meer anderen; redenaars als Jan Van Ryswyck, Hugo Verriest; kunstschilders als Max Roose; wetenschap- pelijke schrijvers als Paul Fredericq, Mac Leod, Vercouillie, eene heele keurbende van jonge mannen, een twintigtal tijdschriften toonen beter aan dan eenige uitlegging hoe onze taal een volmaakt werktuig is voor kunst en voor kennis.

Anderzijds heeft zich deze vlucht der Vlaamsche letteren voortgezet in eene drukpers, die hoe langer hoe meer lezers vindt, van de Panne af tot Maaseik toe, zonder van iets te worden tegengehouden door de verscheidenheid van de gewestspraken waarin, in alle landen de letteren een rijken, onuitputtelijken voorraad vinden en die, in 't Vlaamsche land, noch meer verschillend zijn, noch meer talrijk dan elders.

De moedertaal herneemt hare plaats in de beraadslagingen van het meereendeel onzer gemeente- en provinciale raden, in al de politieke vergaderingen in 't Vlaamsche land.

Den oproep der Vlaamsche letteren beantwoordende, heeft de muziek onder den machtigen drang van Peter Benoît zich prachtig ontwikkeld, zoo zelfs dat de Vlaamsche Opera van Antwerpen, in dit laatste tiental jaren, eene lange reeks oorspronkelijke werken van Vlaamsche toonkunstenaars heeft zien opvoeren.

De congressen van Vlaamsche rechtsgeleerden, van Vlaamsche genees- en natuurkundigen, van Vlaamsche geschiedschrijvers en critici hebben aangetoond hoe lening en rijk de wetenschappelijke en technische woordenschat is, en, met den bijstand van de Hollandsche wetenschap, welke overvloedige hulpbronnen aan leerboeken en handboeken reeds nu ter beschikking staan van al de takken der wetenschap.

Ook de tienjaarlijksche volkstelling en de rechtstreeksche waarneming bewezen, dat de massa der bevolking in den grond Vlaamsch was gebleven. De volkstelling van 1900 gaf, voor de provincie Antwerpen, 639,000 inwoners die uitsluitend Vlaamsch spreken, tegen 10,033 inwoners die uitsluitend Fransch spreken; in West-Vlaanderen 680,000 Franschonkundigen tegen 26,980 Vlaamschonkundigen; in Oost-Vlaanderen 843,000 tegen 8,614.

Daarenboven een goed honderdduizendtal personen, in elke dier provinciën, kennen tegelijk 't Fransch en 't Vlaamsch.

Eens te meer is het bewezen, dat een volk niet van taal verandert. Het is een onbezonnen werk, geheele bevolkingen te willen veroveren voor eene haar vreemde taal, zelfs al draagt deze meer een algemeen wereldkarakter dan de moedertaal. In twintig streken werd de poging beproefd: men heeft kunnen wanen, dat ten minste de hoogere klassen voorgoed waren veroverd; telkens, overal, heden ten dage, nam de volkstaal meer de overhand, zoodra democratische instellingen aan de volksmassa's toelieten haren rechtmatigen invloed te hernemen.

In België is de grens der talen bijna niet veranderd sedert tien eeuwen. Het tegenwoordig doordringen van het Fransch in de Vlaamsche provinciën is zuiver oppervlakkig; de volksmassa, de kleine burgerij, het grootste deel van den middenstand blijven Vlaamsch spreken; bij de laatste volkstelling kenden 2,800,000 inwoners alleen deze taal.

Doch, de noodlottige dwaling, na de omwenteling begaan, heeft een groot kwaad teweeggebracht. Dit liet toe aan Emiel de Laveleye te zeggen: « In het Walenland, evenals in Frankrijk, is het volk in rechtstreeksche, » innige verbinding met het licht dat in al de hoogere standen van de maat-

» schappij doordringt : in 't Vlaamsche land blijft het gedompeld in het
 » schemerlicht der oude tijden en besloten binnen het eng gebied derst offe-
 » lijke belangen. Er zijn slechts twee middelen om dit te verhelpen : of
 » wel de minder gegoede klassen, de landbouwers vooral, moeten Fransch
 » spreken, ofwel de hogere klassen moeten Vlaamsch spreken.

» Slechts op die voorwaarden zal de beschavende stroom zich uitbreiden
 » van de hoogste tot de laagste kringen.

» Kan men heden ten dage de Vlaamsche bevolking doen overgaan tot
 » het Fransch?

» De overal gedane proefneming toont aan van neen. »

De groote schrijver en socioloog voegt er bij :

» Kan men de Vlamingen niet tot het Fransch doen overgaan, zoo blijft
 » er maar één middel om ze uit de afzondering te trekken, en dit is, dat de
 » gegoede klassen het Vlaamsch leeren. Zij kunnen niet tot u komen ; gaat
 » gij tot hen.

» Het is daarom dat IEDERE GOEDE VADERLANDER, iedere VRIEND VAN DEN
 » VOORUITGANG, moet goedkeuren de maatregelen die ten doel hebben de
 » kennis van het Vlaamsch te verspreiden door het middelbaar onderwijs
 » EN DOOR HET HOOGER ONDERWIJS. »

En indien het waar is, dat het proletariaat sedert eenige jaren er zich
 moedig op toelegt de verstandelijke cultuur in zijne rangen te verhoogen,
 is het niettemin zeker, dat dit pogen in 't Vlaamsche land hier door wordt
 belemmerd, dat het hooger onderwijs uitsluitend Fransch blijft.

De werklieden en boeren hebben er een allereerste belang bij, de moe-
 dertaal te verdedigen, daar zij, in overgroote meerderheid, alleen deze taal
 kennen. Zij vooral lijden er onder, wanneer de dokter, de advocaat, de
 beambte, de technicus, de ingenieur, de werkgever de taal der massa niet
 of slecht verstaat. Hoe worden dan individueele lotsverbetering, eigen
 studie tot vollediging van onvoldoend onderwijs, goede keuze en vorming
 der leidende krachten in de arbeidersorganisatiën niet bemoeilijkt? De
 Hoogeschool blijft evenmin als de Middelbare school of het Athenæum,
 het bevoorrecht bezit van de meer gegoeden. Zij moeten zonder hinderpaal
 toegankelijk worden voor de minder gegoeden, en dit kan niet geschieden
 zoolang het hooger onderwijs in 't Vlaamsche land niet in de volkstaal wordt
 gegeven.

Wordt er overigens heden eene waarheid in het licht gesteld door de
 studie der historische en maatschappelijke feiten, dan is het wel, dat de
 mensch niet een abstract wezen is, werktuiglijk gehoorzamende aan
 drijfveeren van beredeneerde redelijkheid, onafhankelijk van zijn verleden
 en zijne omgeving, in staat om te breken met zijne zeden, zijne erfelijkheid
 en zijne taal wegens logische beweegredenen of uit nuttigheidsbeginsel. De
 taal houdt aan de ziel van een volk. Zij vertegenwoordigt de beste hoofd-
 bestanddeelen van zijne oorspronkelijkheid op kunstgebied, van zijn eigen
 wezen in de wereld. Zij was niet in het verleden het gevolg van eene
 willekeurige keus; zij kan dit evenmin in het tegenwoordige zijn.

« Men kan een volk uitroeien — zegde Lombroso — men kan het niet » doen veranderen van taal, tenzij men het doe veranderen van keel, van » klimaat en van zenuwstelsel. Elke wetgeving, die eene taal verdrukt, is » een gevolg van de menschelijke kortzichtigheid. »

Hoe moet men het dan niet betreuren, dat elke wettelijke maatregel, bestemd om de onrechtvaardigheden te herstellen, begaan ten opzichte van de Vlaamsche taal en de Vlaamsche bevolking, met de meeste heftigheid werd bestreden? Heeft men het niet zooverre gedreven, zonder eenige rechtvaardiging, aan de Vlaamsche beweging pangermaansche strekkingen toe te schrijven, van welke zij niet wil hooren? De hervormingen hebben niettemin gezegevierd.

De Vlaamsche zaak is niet eene kwestie van gevoel maar — zooals de heer L. de Raedt het in uitmuntende bewoordingen zegt — « zij heeft een » economisch karakter, een sociaal karakter, dat alle Belgen moet doen » nadenken. In werkelijkheid, verre van aan te zetten tot de verdeeldheid » des lands, heeft de beweging geen ander doel dan mede te werken om » België verstandelijk sterker te maken door de vrije ontwikkeling van » letterkunde, wetenschap en kunst bij onze twee rassen; economisch » krachtiger door eene verstandige en volledige aanwending van alle » energie, zoowel van onze Vlaamsche als van onze Waalsche bevolking. »

Het is inderdaad duidelijk, van 't oogenblik dat de Vlaamsche taal getrouw bewaard wordt door onze Vlaamsche bevolking, van 't oogenblik dat er geen sprake kan zijn ze door haar te doen prijsgeven, dat, van dan af, zich de noodzakelijkheid onvermijdelijk opdringt aan die taal de volle ontwikkeling te verzekeren waarop zij recht heeft en een stelsel van volkomen gelijkheid voor alles wat afhangt van de Staatsmachten.

Niets is, in dien gedachtengang, van meer beteekenis dan het middelbaar onderwijs en het hooger onderwijs. Inderdaad, buiten het tijdelijk leed der bevolking, die wordt gevonnist en bestuurd in eene taal welke zij niet verstaat, ligt het grootste kwaad, veroorzaakt door de verkeerde neigingen die den geest beheerschten van onze eerste bestuurders, in de onvoldoende kennis van het Vlaamsch door een aanzienlijk deel der hogere klassen in het Vlaamsche land. Daar het middelbaar onderwijs uitsluitend Fransch was gedurende meer dan eene halve eeuw voor de Staatsinrichtingen en gedurende bijna tachtig jaren voor het vrije onderwijs, — voor het hooger onderwijs is het dat nog heden, — spreekt het van zelf, dat de hogere klassen in het Vlaamsche land gescheiden zijn van de volksmassa en haar steun en medewerking niet verleenen aan de taal, aan de letteren, aan de pers, aan den schouwburg, aan al wat het intellectueel Vlaamsch leven uitmaakt.

De wet van 1893 is zeer gelukkig begonnen dit maatschappelijk kwaad te herstellen. De wet van 1910 voltooide dit werk door hare beginselen algemeen te maken.

Binnen zes jaren, in October 1916, zal geen enkele jongeling, die zich aan een vrij beroep wil wijden, meer de inrichtingen voor middelbaar onder-

wijs verlaten in het Vlaamsche land, indien de wet eerlijk wordt toegepast, zonder in staat te zijn het hooger onderwijs in het Vlaamsch te volgen.

* * *

De gewichtige invloed der Hoogescholen in de moderne wereld en voor de toekomst van een volk eischt zeker geen nadere toelichting.

« De lagere school — zegt Lord Haldane in een onlangs uitgekomen boek » — verheft den man uit het volk tot de hoogte die hem toelaat een bekwaam » werkmán te worden. De middelbare school bereidt een kleinere, maar » toch talrijke klasse van beschaafde mannen voor. Doch voor de vorming » van het beperkte korps van mannen en vrouwen, wier beroep een groot » talent medebrengt, kan alleen de Hoogeschool, of de scholen die deze ver- » vangen, volstaan. Maar de Hoogeschool, doet meer. Want zij opent, om zoo » te zeggen, uitsluitend den toegang tot de loopbanen der burgers van de » hoogste en meest buitengewone cultuur. Voor deze mannen is het niet » het loon dat men kan bekomen door de wetenschap of door zijnen aanleg, » het is de wetenschap en het talent om hunne eigene schoonheid, die » hoofdzak voor hen zijn, en dit tracht de Hoogeschool voort te brengen. » Wanneer de Hoogescholen in voldoende getal en eerlijk zich beijveren om, » als slot van hare opleiding, deze verstandelijke en zedelijke deugden te » ontwikkelen, die in zich zelf hare belooning vinden, dit menschelijk gevoel, » doordrongen van den zedelijken zin, die altijd gepaard gaat met de hoogste » vorming, dan moet het volk niet wanhopen. »

In dien zin kon de uitnemende Engelsche Staatsman zeggen : « De ont- » wikkeling van den waren geest der Hoogeschool in eene bevolking geeft » de maat van de ontwikkeling van hare ziel en, bijgevolg, van hare bescha- » ving. » Dat is te zeggen, dat men niet zonder onrechtvaardigheid onze Vlaamsche bevolking mag berooven van zulk een middelpunt van cultuur in hare taal.

Daarom is het oogenblik gekomen om het begonnen herstellingswerk te voltooien door aan het Vlaamsch in het officieel hooger onderwijs de plaats weer te geven die het altijd had moeten bekleeden, namelijk eene plaats van volkomen gelijkheid met het Fransch.

* * *

Daar de Staat in België twee hoogescholen bezit, vertolkt artikel 1 van het voorstel het beginsel van gelijkheid door te beslissen dat het onderwijs wordt gegeven in het Fransch aan de Hoogeschool te Luik, in het Vlaamsch aan de Hoogeschool te Gent.

Doch wij willen niet antwoorden op de politiek, te voren gevolgd door de Staatsmachten, hoe onrechtvaardig deze ook geweest zij, door een plotselingen en hevigen ommekeer. Dat zou misscheen niet voorzichtig zijn. Het is dus niet wenschelijk, op eens en op volledige wijze de Vlaamsche lessen te stellen in de plaats van de Fransche lessen. De eerbied ver-

schuldigd aan de in functie zijnde hoogleeraren, het verlangen zelf om onder het nieuwe stelsel te behouden de overleveringen, den geest, de leerwijze, de inrichting zelve van de tegenwoordige Hoogeschool van Gent, zoo terecht beroemd, hebben de leden, van wie het voorstel uitgaat, aangespoord een overgangstijdperk te voorzien. Zij hebben eerst het in werking treden van het nieuwe stelsel tot het jaar 1916 verschoven. Alsdan zal het worden toegepast op het eerste jaar van elke faculteit of van elke bijzondere school; maar de thans bestaande hoogleeraren zullen vrij blijven hunne lessen in het Fransch te geven. In dat geval zal er een leergang in het Vlaamsch worden ingesteld naast dien in het Fransch. Gedurende heel het tijdvak dat zal verlopen tusschen het in werking treden van de wet en den dag waarop de thans bestaande hoogleeraren hun ontslag zullen nemen, van hoogeschool zullen veranderen of zullen komen te overlijden, zal er dus een aanzienlijk getal leergangen in het Fransch blijven bestaan. Doen zich in den loop van een academiejaar overlijdens, ontslagnemingen of aftredingen voor, dan zal natuurlijk de Regeering de noodige maatregelen nemen opdat de belangen der leerlingen, die bedoelde cursussen volgden, volkomen gewaarborgd blijven. Op deze wijze ontstaat er een trapsgewijze overgang tusschen de twee stelsels: alle verkregen rechten zullen geëerbiedigd worden. De geest, die het Gentsche hooger onderwijs bezielt, zal zich van lieverlede uitstrekken tot de nieuwe leergangen, zoodanig dat, wanneer het Vlaamsche stelsel volledig zal bestaan, binnen een noodzakelijk nog ver verwijderd tijdsverloop, het verworven wetenschappelijk aanzien van de Hoogeschool van Gent in niets zal zijn verminderd: de taal zal de taal zijn der bevolking in welker midden de hoogeschool gevestigd is, maar de inrichting, het wetenschappelijk erfgoed, zal geenszins gewijzigd noch verminderd zijn, zelfs dan is het noodig, dat de studenten die bij het verlaten der middelbare scholen volkomen goed het Fransch kennen, zoo zij in deze onderwijsgestichten ongeveer twee derden hebben gevolgd der lesuren in de Fransche taal, de gelegenheid hebben, aan de Hoogeschool zich grondig te volmaken in het gebruik dier taal uit technisch en wetenschappelijk oogpunt. Daartoe zullen in 't Fransch gegeven leergangen worden ingericht.

Het wetsontwerp vestigt te Gent nieuwe inrichtingen, geheel onontbeerlijk in het stelsel van gelijkheid, dat de grondslag zelf is van onze opvatting. Eerstens eene school voor mijnningenieurs, te meer noodig daar de aanstaande ontginning der Kempische kolenbekkens zoowel als de uitbreiding van de sociale wetgevingen van het technisch onderwijs met aandrang vragen naar talrijke ingenieurs die een Vlaamsch hooger onderwijs genoten.

Druischt het niet in tegen het gezond verstand, dat in verscheidene nijverheidsscholen van het Vlaamsche land de lessen, hoofdzakelijk bestemd voor werklieden, worden gegeven in 't Fransch, omdat de leeraren niet in staat zijn ze te geven in de eenige taal die hunne toehoorders volkomen verstaan? Zier onlangs, in denzelfden gedachtengang, stelde men vast dat de beweging van hoogeschooluitbreiding te Gent in hare nuttige uitwerking verre beneden die van Luik blijft, omdat de leeraren, die in staat zijn zich

te bedienen van het Vlaamsch, zeldzaam zijn en dat de toehoorders uit het volk enkel deze taal verstaan.

Het mijnkorps heeft een aanzienlijk deel in de toepassing der sociale wetten. Deze wetten in zich zelf vorderen trouwens de tussehenkomst van talrijke vakmannen. Ook in dit opzicht komt het er op aan, dat de nieuw ingerichte Hoogeschool van Gent kunne voldoen aan deze nieuwe vereischten en gediplomeerden kunne voortbrengen die hunne studiën deden in het Vlaamsch. Zij moeten in staat zijn aan de Vlaamsche bevolking de goede toepassing te verzekeren van die wetgeving, waarbij vooral de nederigen en de kleinen, — dat wil zeggen juist de mannen en de vrouwen die slechts hunne moedertaal spreken, — belang hebben.

Is het niet, anderzijds, eene zonderlingheid, waarschijnlijk zonder weerga tegenover de zich hoofdzakelijk op landbouw toeliggende Vlaamsche gewesten, dat de hogere School van landbouw te Gembloers uitsluitend Fransch is? De zoon van den Vlaamschen pachter kan er maar worden toegelaten in eene taal die de zijne niet is. De inspecteur of de onderwijzer van landbouw komende uit dit gesticht, overigens uitstekend, moet, indien hij aan de Vlaamsche bevolking de kennis wil meedeelen die hij heeft verkregen op kosten van allen, zich eene groote persoonlijke krachtsinspanning getroosten, iets waarvoor hij dikwijls terugschrikt, of zich uitdrukken in eene gebrekkige taal, met armen en onvoldoenden woordenschat, zoodat zijn nuttige invloed er aanzienlijk door wordt verminderd. Eene hogere school voor land- en tuinbouwkunde moet dus worden toegevoegd aan de Hoogeschool van Gent. Wederkeerig, wijl de School van burgerlijke bouwkunde, faculteit der technische wetenschappen, Vlaamsch zal worden te Gent, zal eene dergelijke inrichting moeten tot stand komen aan de Hoogeschool te Luik.

Tegenover deze voorstellen werden de critieken, ontstaan uit het gevaar dat de Gentsche Hoogeschool ontvolkt zou worden, naar het schijnt, tot bedaren gebracht. Dat kon ook niet anders, want de uitwerking van deze maatregelen is duidelijk. Indien, eenerzijds, naar Luik zullen overgaan, na de invoering der hervorming die wij voorstaan, de Waalsche en het grootste deel der vreemde leerlingen, die heden gedwongen zijn de School van burgerlijke bouwkunde te Gent te volgen, omdat deze de eenige inrichting van dit soort is in het Belgisch officieel onderwijs, is het, anderzijds, zeker dat deze afval ruimschoots zal worden vergoed door de talrijke studenten, die zullen worden aangelokt door de nieuwe scholen aan de Hoogeschool van Gent toegevoegd.

Voor de faculteiten denkt men algemeen dat het getal studenten niet gevoelig zal veranderen, in aanmerking nemende de overgangsmaatregelen, door het wetsvoorstel voorgestaan. Overigens kan men het zeker achten, dat vele studenten der Vlaamsche gewesten, die thans de lessen volgen aan de andere hoogescholen, er prijs op zullen stellen de Vlaamsche leergangen te volgen zoodra deze te Gent zullen zijn ingericht. In dit opzicht zal er waarschijnlijk vergoeding zijn.

De voorgestelde hervorming, zooals die door het wetsvoorstel is ingericht,

is onder deze omstandigheden de meest eenvoudige, de meest praktische en de meest gerechtvaardigde vorm van toepassing waardoor men in onze wetgeving kan vertolken den eenstemmigen wensch van onze Vlaamsche bevolking, namelijk een hooger onderwijs te verkrijgen in de moedertaal en het beginsel van volkomen gelijkheid tusschen burgers van een zelfde vaderland, wat betreft de behandeling van onze twee nationale talen door de Staatsmachten.

Het voorstel bevat geen enkele verplichting, voor wie ook, de voorkeur te geven aan de Vlaamsche Hoogeschool van Gent, eer dan aan de Fransche Hoogeschool van Luik. Iedere zal meester blijven van zijne keus. Artikel 8 bevestigt dit stekel van vrijheid. Ongetwijfeld levert het nieuwe stelsel eenige bezwaren op voor de jonge lieden geboren te Gent of in de nabijheid en die Fransche lessen willen volgen aan de hoogeschool, maar deze bezwaren worden merkkelijk door de oververgangsmaatregelen verzacht. Dergelijke tegenwerpingen zullen trapsgewijze verdwijnen, naarmate, men beter zal herkennen dat de volmaakte kennis der Vlaamsche taal eene werkelijke noodzakelijkheid is voor al wie in het Vlaamsche land niet vreemd wil worden aan het volk, aan het milieu waarin hij leeft. Deze waarheid word meer en meer erkend, en terecht, voor elk vrij beroep. Ten slotte is de ons gemaakte tegenwerping niet beslissend, want men moet wel erkennen dat de hoogescholen geene plaatselijke inrichtingen zijn en dat dezelfde bezwaren bestaan voor bijna alle Belgen, dat is voor al degenen die niet eene universiteitstad bewonen. In dit opzicht, kan er geen verkregen recht bestaan. In de som van uitgaven, die elke student vertegenwoordigt, is het deel van de Openbare Statskist aanzienlijk veel hooger dan het minerval, het recht van inschrijving en van examen, door de studenten betaald. Dit wil zeggen dat het algemeen belang hier het particulier belang te boven gaat en dat niemand het recht heeft te klagen indien, op een voet van volkomen gelijkheid geplaatst met al de overige Belgen, hij de keuze behoudt zich te begeven naar eene der twee Staatshoogescholen, zonder zelf te spreken van de twee vrije hoogescholen.

In werkelijkheid, daags na het in werking treden der wet, zullen in België, op vier hoogescholen, er drie zijn waar het onderwijs zal geschieden in het Fransch, terwijl in de vierde, gedurende lange jaren, een groot getal leergangen tweetalig zullen blijven om zodoende den overgang te verzekeren. Den dag, dat deze Fransche leergangen trapsgewijze zullen verdwijnen, mag men zeker zijn dat de hoogere klassen in het Vlaamsche land zich volkomen rekenschap zullen geven van hare plicht tegenover het geheel der Vlaamsche bevolking en, zonder af te zien van de kennis van het Fransch en van het veelvuldig gebruik daarvan, geheel zullen zijn teruggekomen van de minachting die zij thans soms betoonen voor de volkstaal en die in zekere mate verontschuldigd wordt door de onvoldoende kennis welke zij er van bezitten.

In eene eeuw van democratie, volharden in deze minachting en in deze onkunde is zich zelf tot machteloosheid veroordeelen in elk domein van het openbaar leven. Niets is gevaarlijker tegenover de ontzettende drukking

die het openbaar leven hoe langer hoe meer zal uitoefenen op de persoonlijke belangen.

* * *

Tegenover het stelsel van het ontwikkelde voorstel heeft men twee andere formules vooruitgezet : 1° die van eene tweetalige hoogeschool ; 2° die van de oprichting van eene nieuwe Vlaamsche hoogeschool, hetzij te Antwerpen, hetzij te Brugge.

De Vlaamsche bevolking, bij monde van hare vereenigingen, van talloze vergaderingen, van een groot aantal kiezerskorpsen, gemeenteraden en andere, hebben zoowel de eene als de andere dezer formules verworpen.

* * *

Van deze twee tegenvoorstellen, is de tweetalige hoogeschool het slechtste. Het is onaannemelijk.

Beschouwt men de moderne hoogeschool als een eenvoudige fabriek van diploma's, dan kan een bastaardstelsel, een ongelijksoortig stelsel als dit eener tweetalige hoogeschool voorkomen als eene oplossing ; doch al wie bezorgd is over de beschavende zending der hoogeschool als een middenpunt van wetenschap, al wie zich bekommert om de degelijkheid der studiën alsmede om den vrede in de onderwijsinrichting zelf, moet dat stelsel krachtdadig afwijzen. Eene universiteit is een wetenschappelijk midden dat een samenhangend geheel moet uitmaken, waarin al de leergangen medewerken tot het verspreiden van de wetenschappelijke kennis, tot de algemeene cultuur. Welnu, wie ziet niet in, dat niets de wetenschappelijke opleiding meer in den weg kan staan dan een stelsel dat de professoren en de studenten eener zelfde hoogeschool zou blootstellen aan onophoudelijke botsingen op taalgebied ? Wie bespeurt niet, anderzijds, dat het min of meer druk volgen der leergangen, hetzij Vlaamsche, hetzij Fransche, zal afhangen van de keuze der professoren, — keuze aan de willekeur der Regeering overgeleverd ; dat de ijverzucht en de conflicten overal zouden oprijzen naar aanleiding van de lesuren, van het gebruik der lokalen en laboratoriums, van de examina, enz. ? Wie ziet niet in, dat, wanneer de grootsche volksbeweging een Vlaamsch hooger onderwijs eischt, ingericht op den voet van volkomen gelijkheid, en men daarop antwoordt door eene oplossing dragende het kenmerk van ongelijkheid, latende aan 't Fransch de Luiksche Hoogeschool en de helft der Gentsche Hoogeschool aan 't Vlaamsch, slechts toekennende eenige dubbel gemaakte leergangen met al de nadeelen en de ondergeschiktheid die uit deze oplossing zouden voortvloeien ; wie bespeurt niet, dat men dus een tijdperk van conflicten en van nieuwe eischen voorbereidt ? Deze conflicten zouden de plaats innemen van den wetenschappelijken wedijver die alleen wenschelijk is. Tegenstellingen, uit het verschil van rang en stand ontstaan, zouden ze nog verergeren. De kinderen der kleine burgerij, die van het platteland, die van het volk zouden, ten minste bij den aanvang, de overgrootste meerderheid der leerlingen van de Vlaamsche afdeelingen uitmaken. De zonen der hoogere

burgerij zouden voor 't meerendeel de Fransche afdeelingen volgen. Nu, dat is juist het maatschappelijk kwaad waarop reeds, in 1881, door den heer Xav. Olin werd gewezen in zijn voortreffelijk verslag over het voorstel dat de wet van 1883 moest worden.

« De jongelingen, — zegde de heer Xav. Olin, — die in onze gestichten » worden opgeleid, zijn niet in staat zich op behoorlijke wijze uit te » drukken in de taal van hun ras. Dat verwekt een soort van scheiding » tusschen de gegoede klasse en de arbeidersklasse, tusschen de vrije » leeraaren en de kleine burgerij! Het volk wint niets bij zijn omgaan » met de besturende klassen, zoo onbekwaam de door hen verworven kundigheden in het volk te doen overgaan, als het volk zelf niet bij machte » is die te verstaan.

» Welke wetten ook het gebruik der talen met het oog op sommige » toestanden hebben geregeld, zijn deze maatregelen niet in een aantal gevallen gebleven eene verbetering schier enkel in naam voor de gekrenkte » belangen? Hoeveel bestuurders en ambtenaren door de verordeningen » gehouden zich tot het publiek te wenden in eene taal, in hunne omgeving » gebruikt, verkeerden, ondanks hun oorsprong, in de onmogelijkheid zulks » te doen, hetzij door de ontoereikendheid hunner kundigheden, hetzij » omdat ze er niet aan gewoon werden gemaakt, bij een zekeren gedachten- » gang, zich van die taal te bedienen?

» Werde de wet, welke zich om de rechterlijke toestanden bekommerde, » alhoewel haren oorsprong nemende in hoogst eerbiedwaardige drijf- » veeren, in de practijk, voor het meerendeel der rechtsmachten, niet » belemmerd door de onervarenheid der rechters en der advocaten?

» En indien, hooger klimmende, wij de gevolgen van die intellectueele » afzondering der volksklassen in de helft van het land durven afmeten, » zien we dan niet dat dit gedwongen gemis van betrekking en van gemeenschap tusschen de keur der mannen en de menigte, een bestendige hinder- » paal is voor elke verspreiding der gedachten van vooruitgang, voor elke » inwijding in de beweging der moderne wereld? 't Is wat aan sleur en » vooroordeelen het meest voedsel geeft. 't Is wat den strijd, die voortdu- » rend heftiger wordt, tusschen onze Waalsche en onze Vlaamsche bevol- » king het meest aanvuurt ». (*Handelingen der Welgevende Kamers*, zittingsjaar 1881-1882, blz. 209-214).

Het stelsel der dubbel gemaakte leergangen, niet voorloopig ingevoerd, maar bestendig moettende blijven, zou dat kwaad doen voortduren.

Meer nog!

Wat de Vlaamsche bevolking terecht vraagt, is niet alleen het middel om lessen in 't Vlaamsch te volgen, zij wil een middelpunt van hooge ontwikkeling in hare taal, met al den intellectueelen luister die zulk eene instelling afwerpt, met den socialen invloed welken zij vertegenwoordigt.

Zij hebben het recht dat te bezitten op gelijke wijze en met dezelfde voordeelen als hunne Waalsche medeburgers, dat is te zeggen, als volkomen homogene inrichting. In dit opzicht schenkt het dubbel maken der leergangen geene ernstige voldoening. Welnu, dat is eene hoofdzaak.

Nog minder kan men er aan denken een voorstel goed te keuren, dat aan de Regeering de keuze zou laten eenige leergangen in het Vlaamsch te doen geven en die leergangen zou doen afhangen van 't getal der inschrijvingen.

Het is nutteloos in eene nieuwe wet een recht te herhalen, dat reeds in onze huidige wetgeving is geschreven.

De belangrijkheid van het hooger onderwijs is, van een sociaal en intellectueel standpunt gezien, te groot dan dat het invoeren daarvan kunne afhangen van de beslissing der Regeering.

Dits telsel der gesplitste leergangen uit breiden tot de twee Hoogescholen van den Staat, dat is zooveel als, zonder noodzakelijkheid, al de bezwaren van het tweetalig stelsel invoeren zoowel te Luik als te Gent. Indien men de hoop koestert dat zulk eene wet niet zou worden toegepast te Luik, dan heeft men het waarschijnlijk mis. Het zou voldoende zijn dat, wegens wellicht tijdelijke omstandigheden, een zeker getal studenten de inrichting van Vlaamsche leergangen aan de Luiksche Hoogeschool zou vragen, opdat de Regeering — indien het aldus gedane voorstel eenigen zin heeft — er toe gebracht zou zijn Vlaamsche leergangen tot stant te brengen. En de professoren, eenmaal benoemd, zouden gedurende dertig jaren de groep studenten, wier tijdelijk verblijf de inrichting der leergangen zou hebben gevestigd, kunnen overleven ! Wat groote onkosten zou soortgelijk stelsel medebrengen ?

Het zou gemakkelijk zijn nog meer tegenwerpingen in te brengen tegen een stelsel dat, en dit is een zijner kleinste gebreken, geen voldoening geeft aan de Vlamingen en, terzelfder tijd, inbreuk maakt op het *statu quo* in het Waalsche land.

Soortgelijke voorstellen werden, onder verschillende vormen, gedaan tijdens de beraadslagingen die aan het stemmen der wet van 1910 voorafgingen ; altijd werden zij afgewezen door de meest gezaghebbende vertegenwoordigers der Vlaamsche bevolking.

Er kan geen sprake van zijn, rechtvaardige en noodzakelijk hervormingen niet tot stand te brengen in het Vlaamsche land door het offer van voor het Waalsche land ijdele, kwellende en bedrieglijke hervormingen. Dat zijn maatregelen die de Vlamingen niet vragen, die hun voldoening noch vergoeding geven, die zij, integendeel, willen bestrijden als zijnde ongepast en gevaarlijk.

Het eenige taalstelsel dat in het Waalsche land thuis hoort, bestaat hierin : voor alle dingen aan het Fransch de plaats laten welke deze taal thans inneemt ; elke maatregel strekkende om in 't Waalsche land, het Vlaamsch op te dringen bij het onderwijs of het bestuur, is vokomen vreemd aan het Vlaamsch programma. Met nog meer grond kan er geen sprake van zijn, Vlaamsche leergangen te doen geven aan de Luiksche Hoogeschool ! Het zou eene bron zijn van conflicten en tevens de bekrachtiging van een noodlotting stelsel dat soortgelijke, veel meer gewichtige eischen zou billijken, waarover de Waalsche bevolking weldra terecht zou klagen.

Er werd eene andere oplossing aan de hand gedaan : den regel, voor de Gentsche Hoogeschool aangenomen, zou men ongewijzigd laten, doch eene geheel nieuwe Vlaamsche hoogeschool zou men elders in het leven roepen.

1^o Van een Vlaamsch standpunt beschouwd, geeft bedoeld voorstel geene voldoening aan dit hoofdbeginsel, dat volkomen gelijkheid tusschen beide landstalen moet bestaan voor al wat afhangt van de Staatsmachten. Dit stelsel zou, inderdaad, eene klaarblijkelijke ongelijkheid tusschen haar behouden, dewijl de Staat twee Fransche hoogescholen zou bezitten en slechts ééne Vlaamsche hoogeschool. Dergelijke oplossing zou geene eind-oplossing zijn.

2^o Meer nog : De Gentsche Hoogeschool is eene keurige instelling voor hooger onderwijs; met hare laboratoriums, hare klinieken, hare bijzondere scholen, den geest en de methode die bij haar in eere staan, vertegenwoordigt zij eene groote beschavingskracht. De Vlaamsche bevolking heeft geleden en lijdt nog door het onrecht tegenover haar gepleegd, want deze intellectuele macht bleef zonder eenig nuttig gevolg voor hare eigen vorming en hare volkstaal. Men geeft haar slechts een gedeelte van de vergoeding waarop zij recht heeft, wanneer men haar deelachtig maakt in den tegenwoordigen bloeienden toestand van de Gentsche Alma Mater; deze, men vergete het niet, hadde van den beginne af aan Vlaamsch moeten zijn. Lange jaren zouden er toe noodig zijn om eene nieuwe hoogeschool tot denzelfden trap van ontwikkeling en invloed te brengen. Alleen de stoffelijke inrichting zou aanzienlijk veel tijd vergen, en zonder overdrijving kan worden gezegd dat meer dan de helft eener eeuw zou voorbijgaan alvorens eene nieuwe hoogeschool zou zijn op de hoogte van de bestaande, wat betreft de goede werking, de leerwijzen, den samenhang, den algemeenen geest die er heerscht. Gedurende geheel dat tijdperk, zou zij blijkbaar achterstaan bij de andere. Met welk recht zou men dien toestand aan de Vlaamsche bevolking opdringen, waarom langer gewacht rechtvaardig te handelen tegenover haar die reeds al te lang van rechtvaardigheid was verstoken?

3^o Wie bespeurt overigens niet dat, zooals de toelagen thans op de begroting worden uitgetrokken, de inrichting eener Vlaamsche hoogeschool nooit anders dan tragsgewijze zou geschieden? Elke nieuwe som, op de begroting gebracht, zou de aanleiding of het voorwendsel zijn tot nieuwe besprekingen, weinig wenschelijk met het oog op 's lands belang. De onmiddellijke inrichting der hoogere technische scholen zou overigens oneindig veer meer kosten, indien zij moest geschieden onafhankelijk van de volledige faculteiten. De uitgave zou, in haar geheel, ongetwijfeld zeer aanzienlijk zijn en van aard om het Parlement te doen aarzelen.

Het is dus al te duidelijk dat, in ruil van hun zeker recht, hunne taal in eene van beide Staats-hoogescholen dezelfde plaats te zien innemen als degene die er altijd aan 't Fransch behoorde en die deze taal in de andere blijft behouden, de Vlamingen slechts denkbeeldige en ontoereikende voldoening zouden bekomen, indien zij de oprichting vroegen van eene nieuwe inrichting voor hooger onderwijs, waarvan de noodzakelijke en onvermijde-

lijke staat van minderheid in den beginne gedurende lange jaren zou worden uitgelegd tegen hunne zaak.

4^o Nog iets. Van een algemeen standpunt gezien zou het oprichten eener vijfde hoogeschool met de grootste bezwaren verbonden zijn. In verhouding tot het getal inwoners, zijn er thans in België meer hoogescholen dan in Duitschland, in Frankrijk of in Engeland. Voor 't meerendeel der vrije beroepen, overtreft het getal gediplomeerden aanzienlijk de behoeften. Nu, het staat vast dat de oprichting, in een nieuw midden, van eene nieuwe hoogeschool een aantal jongelingen van de universiteitstad of van het omliggende er toe aanzet een vrij beroep te kiezen, wanneer zij, bij gemis van deze plaatselijke, gemakkelijke gelegenheid, de voorkeur zouden gegeven hebben aan den handel en aan de nijverheid.

Hebben wij te veel advocaten, geneesheeren, apothekers, ingenieurs, er is ook in ons land dat, op economisch gebied, zich zoo machtig ontwikkelt, gebrek aan mannen van hooge geestesbeschaving, bekwaam eene leidende rol op zich te nemen in de huishoudkundige, rechtstreeks voortbrengende ondernemingen. Beambten worden altijd gevonden : aan hoofden en mannen, bekwaam die te vervangen is er maar al te veel gebrek. Het opsorpen van de beste intellectuele bestanddeelen door de reeds zoo druk ingenomen vrije beroepen, is een kwaad dat niet dient te worden aangemoedigd. Welnu, een vijfde hoogeschool zou daartoe noodzakelijk leiden. Eene dergelijke instelling moet alleen tot stand komen om redenen van algemeen en wetenschappelijk belang, geheel onafhankelijk van de kwestie der talen welke hare oplossing kan vinden in de bestaande hoogescholen.

5^o Voegen wij hierbij, dat de oplossing van een vijfde hoogeschool, opgericht bij voorbeeld te Antwerpen, hoogst nadeelig zijn zou voor de vier overige hoogescholen en vooral voor de Hoogescholen van Gent, van Brussel en van Leuven.

Terwijl de hervorming der Hoogeschool te Gent hoogstens aanleiding zal geven totruil en verplaatsing, sommige studenten de drie andere hoogescholen verlatende om de Vlaamsche lessen te volgen, terwijl sommige anderen Gent zullen verlaten om Fransche lessen te volgen, zou de oprichting van eene vijfde hoogeschool de vier anderen verarmen, zonder eenige vergoeding hoegenaamd.

6^o Eindelijk, de geldelijke beschouwingen zijn ook niet te versmaden. Het inrichten van eene nieuwe hoogeschool zou 12 tot 15 millioen frank kosten aan gebouwen, werkplaatsen, boekerijen, inrichting, bijzondere instituten, enz. De jaarlijkse begrooting zou minstens 1 millioen bedragen. Nu, deze overgroote uitgaven zouden alleen hierdoor gerechtvaardigd zijn, dat men aan een zeker getal jonge lieden de gelegenheid zou willen verschaffen om, zonder zich te verplaatsen, Fransche lessen te Gent te volgen, terwijl toch bij het andere stelsel hun de uitweg open blijft zich te wenden tot de drie andere hoogescholen waar de lessen in die taal worden gegeven.

De ingeroepen reden is dat men de Fransche cultuur moet verdedigen.

In dit opzicht dient men eene te vaak gedulde dubbelzinnigheid te vermijden,

Er is hoegenaamd geen sprake, in de Vlaamsche eischen, van eenige vijandige gezindheid tegen de Fransche taal. Denkt men aan de prachtige letterkunde waarvan het Fransch de voertaal is, aan de machtige beschaving waarvan deze taal den indruk kreeg, dan zou dergelijke vijandige gezindheid al heel kinderachtig zijn. Er is zoo weinig sprake van, de studie en de diepgrondige kennis van het Fransch te bestrijden, dat onder het beheer der wet op het middelbaar onderwijs, onlangs gestemd, meer dan twee derden der lessen blijven worden gegeven in het Fransch en maatregelen zijn genomen in het onderhavig voorstel, opdat, onder technisch en wetenschappelijk oogpunt, de Hoogeschool van Gent aan hare leerlingen alle gemak verleene om hunne kennis in het Fransch te verrijken.

Er is evenmin sprake van, de Vlaamsche bevolking af te houden van de Fransche cultuur. Deze behoort evenals de Duitsehe, de Amerikaansche en de Hollandsche tot de gemeene schatten der menschheid. Daarin geen belang stellen kan men niet zonder zich te verarmen. Maar welk eene zonderlinge verwarring zich in te beelden, dat de Fransche cultuur en de Fransche taal haren nuttigen invloed verliezen voor de volkeren van een ander ras of van eene andere taal, zoo het hooger onderwijs bij die natiën niet wordt gegeven in het Fransch? Ware deze voorwaarde noodzakelijk, dan zou het domein van de Fransche cultuur en taal heden ophouden ten Zuiden aan de Pyreneën, ten Westen aan den Oceaan, ten Noorden aan Gent en ten Oosten aan Lausanne en aan Geneve, dat wil zeggen dat zij te nauwernood eenige kilometer zou gaan buiten de politieke grenzen van Frankrijk.

Waar is het, dat de Fransche taal zal voortgaan te worden onderwezen en volkomen aangeleerd door elken beschaafden mensch in 't Vlaamsche land, zelfs als de laatste der grieven van de Vlaamsche bevolking zal zijn verdwenen. Maar even waar is het, dat het daartoe geenszins noodig is dat het onderwijs aan de Hoogeschool te Gent in het Fransch gegeven worde : er waren in 1900 ongeveer 800,000 Belgen sprekende Fransch en Vlaamsch, waarvan ongeveer 700,000 in de Vlaamsche gewesten ; het is niet de taal waarin de lessen zullen gegeven worden aan 1,100 studenten te Gent, die zulke cijfers zal wijzigen, evenmin als deze kennis van het Fransch uit de Hoogeschool van Gent komt.

Het is dus niet ernstig te beweren, dat de voorgestelde hervorming het Fransch zal verdrijven uit het Vlaamsche land, het verstandelijk verkeer tusschen de twee deelen des lands zal verbreken, enz. Het Fransch heeft in dit opzicht niets te duchten. Men zal het in het Vlaamsche land blijven aanleeren, omdat het nuttig is het te kennen.

Indien daarentegen, sprekende van de Fransche cultuur, men beweert dat het noodig is, ten minste voor het hooger onderwijs, op kosten van den Staat met ieders penningen, te volharden in de vroegere politiek van opsorping en van verovering en hare uitslagen te doen voortduren, dan moeten wij aan deze stelling alle waarheid en elk recht ontfeggen.

Wat de woordenlijsten, de leerboeken, de tijdschriften, de handleidingen betreft, daarmede zal het Vlaamsch hooger onderwijs geen enkele moeilijkheid tegenkomen ; dit alles bestaat, namelijk dank zij de grootsche wetenschappelijke uitbreiding der Hollandsche hoogescholen. Terecht heeft

men er aan herinnerd dat Hollandsche geleerden, onderwijzende en schrijvende in onze gemeenschappelijke taal, niet minder dan vier prijzen Nobel hebben veroverd. Er bestaat dus geene enkele tegenstrijdigheid tusschen de meest ruime wetenschappelijke ontwikkeling en het gebruik in het onderwijs van de moedertaal, zelfs al is deze geen wereldtaal. En in dit opzicht mag het Nederlandsch roemen op meer onderhoorigen dan het Zweedsch, het Deensch-Noorweegsch, het Boheemsch, het Hongaarsch, het Rumeensch, enz., die alle worden gebruikt voor het hooger onderwijs.

Wil dit zeggen dat het er om te doen is de vreemde talen niet aan te leeren?

Dat de kennis der groote wereldtalen noodig is voor de geleerden, de wetenschappelijke mannen, is eene onbetwiste waarheid; maar zij is niet minder van toepassing op Fransche geleerden, dan zij het zijn zal voor de hoogleeraren die aan de Hoogeschool van Gent hun onderwijs geven in het Vlaamsch, te meer daar deze ook het Fransch zullen kennen. De man van wetenschap, wiens moedertaal eene wereldtaal is, bevindt zich heden ten dage in een staat van klaarblijkelijke minderheid, indien hij alleen deze enkele taal kent. Het grootste deel der vreemde boeken, bijna al de oorspronkelijke memoriën, de werken van seminariën of van laboratoriums, de meest merkwaardige tijdschriften verschijnende in andere landen, blijven voor hem gesloten. Weliswaar vertaalt men, maar de vertalingen komen pas later uit. Weliswaar verklaart men, maar de commentaren hebben nooit de waarde van een oorspronkelijk werk. Het is zinsbedrog te meenen dat, hetzij in het Fransch, hetzij in het Duitsch, hetzij in het Engelsch, men met eene enkele taal kan volstaan.

De bezwaren zijn min groot, zij blijven bestaan.

« Geene natie, zegt A. Fouillé, wil op intellectueel gebied afhangen van » de andere, noch wil de opperheerschappij van een ander erkennen : » elke natie geeft de werken van hare geleerden in hare eigene volkstaal » uit. »

Het is een verschijnsel van wetenschappelijke decentralisatie waartegen men niets vermag. Het gebruik van eene algemeene wetenschappelijke taal behoort tot het verleden. Het Latijn vervulde die rol. Geene andere nieuwere taal heeft ze hernomen, het Fransch zoomin als al de andere.

Wat die zoo treffende verandering teweeg bracht, is niet alleen eene bekommring, overigens zeer wettig, van nationaliteit, het is eerst en vooral eene geheele nieuwe opvatting van de roeping der wetenschap. De hooge wetenschappelijke cultuur dringt tegenwoordig door het geheele leven : zij is daarvan een hoofdbestanddeel. Zoolang de wetenschap het leengoed was van eene keurbende, kon een eenige taal haar als 't ware gevangen houden.

Heden echter, onder duizend vormen, door de drukpers, door de lezingen, door het openbaar leven en bovenal door het noodige gemeenschapsgevoel dat heerscht onder al de takken van het onderwijs, alsmede tusschen de Hoogeschool en de sociale leidende beroepen, heeft de geheele natie belang bij de hoogere wetenschappelijke opleiding. Bijgevolgtrekking zijn de voor-

deelen, die er bestaan om deze te doen geven in de volkstaal, verreweg grooter dan de persoonlijke bezwaren die de geleerde kan ondervinden in de verplichting een grooter getal vreemde talen te kennen. Het algemeen belang doet het particulier belang zwijgen — als men kan zeggen dat een particulier belang gekrenkt is, om door de kennis van een grooter getal talen meer volkomen het genie van een grooter getal natiën te kunnen begrijpen. 't Gevolg daarvan is, dat elk beschaafd man verscheidene talen moet kennen, doch geenszins dat hij zijne eigen taal moet verwaarloozen of minachten of trachten van moedertaal te veranderen door af te zien van de taal van zijn ras en van zijn volk.

De kinderachtige en eenzijdige opvatting, dat het beter ware al de volken dezelfde taal te zien spreken, is middelmatig en valsch. Zij houdt geen rekening met die hogere gave der eigen oorspronkelijkheid, met de verschillende persoonlijkheid, met den bijzonderen aanleg der rassen, die tegelijk eene bron is van schoonheid op het gebied van kunst, van wedijver op het gebied van wetenschap en van onophoudelijken vooruitgang op sociaal gebied.

Juist omdat het gebruik eener taal voor de hogere doeleinden van den menschelijken geest, verdegewoordigd door de hoogeschoolen, op die taal een weldadigen invloed uitoefent uit het oogpunt van hare verfijning, hare zinnbouw, haren vooruitgang, hare werking, en terzelfder tijd omdat daardoor de wetenschap dieper en gemakkelijker het geheele leven der natie doordringt, is het dat het vraagstuk van de Vlaamsche hoogeschool zich voordoet als een der meest waardige om de verlichte geesten bezig te houden.

Wanneer een volk het verleden van roem en grootheid van Vlaanderen heeft, doet het afstand noch van zijne taal, noch van zijne hoop op betere toekomst, en, deze taal verdedigende, op deze hoop bouwende, dient onze beweging de heiligste belangen van het gemeenschappelijk vaderland. »

Deze beschouwingen verdienen ook nu nog de volle aandacht van de Kamerleden. Moge het ontwerp een gunstig onthaal en een spoedige bekrachtiging als wet vinden ! De inwendige vrede van België zou er evenzeer door gebaat zijn als de ontwikkeling van de Vlaamsche bevolking.

FRANS VAN CAUWELAERT.

WETSVOORSTEL

betreffende het taalgebruik aan de
Staatshoogescholen.

EERSTE ARTIKEL.

De lessen worden in het Fransch
gegeven aan de Hoogeschool te Luik,
in het Vlaamsch aan de Hoogeschool
te Gent.

ART. 2.

Het gebruik van het Vlaamsch,
als voertaal, aan de Hoogeschool te
Gent, zal beginnen met het akade-
mie-jaar 1922-1923 en dan trapsge-
wijze, van jaar tot jaar, aanvangen-
de met de leergangen van het eerste
studiejaar, worden voortgezet in de
verschillende faculteiten en scholen.

ART. 3.

De hooglecraren of docenten, bij
de Gentsche Hoogeschool aangesteld
vóór de afkondiging van deze wet,
worden verzocht hunne lessen te
geven in het Vlaamsch, naarmate de
bepalingen van artikel 2 in wer-
king treden. Verkiezen zij dat niet
te doen, dan wordt, naast den Fran-
schen leergang, een Vlaamsche leer-
gang ingericht en hebben de stu-
nenten, ook voor het examen, de
keuze tusschen beide leergangen.

De hooglecraren en de docenten,
benoemd na de afkondiging van
deze wet, geven hunne lessen in de
taal voorzien bij de artikelen 1 en 2.

PROPOSITION DE LOI

relative à l'emploi des langues dans
les Universités de l'État.

ARTICLE PREMIER.

Les leçons seront données en
français à l'Université de Liège ; elles
seront données en flamand à l'Uni-
versité de Gand.

ART. 2.

L'emploi du flamand comme
langue véhiculaire à l'Université de
Gand commencera à partir de l'année
académique 1922-1923 et sera gra-
duellement, d'année en année,
étendu aux différentes facultés et
écoles, en commençant par les cours
de la première année d'études.

ART. 3.

Les professeurs ou chargés de
cours nommés à l'Université de
Gand avant la promulgation de la
présente loi seront invités à donner
leurs leçons en flamand au fur et à
mesure que les dispositions de l'ar-
ticle 2° deviendront applicables.
S'ils n'y consentent pas, il sera
créé un cours fait en flamand à
côté du cours fait en français et les
étudiants auront le choix entre ces
deux cours, même pour l'examen.

Les professeurs et les chargés de
cours nommés après la promulga-
tion de la présente loi donneront
leurs leçons dans la langue prescrite
par les articles 1 et 2.

ART. 4.

De leergangen in de Fransche letterkunde en in de Romaansche taalwetenschap worden aan beide Hoogescholen in het Fransch gegeven.

De Germaansche en andere levende talen kunnen in deze talen zelf onderwezen worden.

In elke faculteit en in elke bijzondere school der Gentsche Hoogeschool worden, bij koninklijk besluit, één of meer niet verplichtende leergangen ingericht ten einde de studenten in de gelegenheid te stellen zich te bekwamen in de kennis van de Fransche vaktaal.

ART. 5.

Aan de Hoogeschool te Luik worden toegevoegd de leergangen noodig voor het onderwijs in de burgerlijke bouwkunde (graad van ingenieur voor de burgerlijke bouwkunde).

ART. 6.

Aan de Hoogeschool te Gent worden toegevoegd :

1° Eene mijnschool (graad van burgerlijk mijningenieur);

2° Eene hogere land- en tuinbouwschool;

3° Eene veeartsenijschool.

De leergangen, krachtens de bovenstaande bepaling ingericht, worden, van den datum hunner inrichting af, in het Vlaamsch gegeven.

ART. 7.

De scholen en leergangen, bij de artikelen 5 en 6 voorzien, worden uiterlijk ingericht met het begin van het academiejaar 1922-1923.

ART. 4.

Les leçons de littérature française et de philologie romane seront données en français dans les deux Universités.

Les langues germaniques et les autres langues vivantes pourront être enseignées dans ces langues mêmes.

Il sera créé, par arrêté royal, dans chaque faculté et dans chaque école spéciale de l'Université de Gand un ou plusieurs cours facultatifs, afin de permettre aux étudiants de développer leurs connaissances de la terminologie scientifique et technique française.

ART. 5.

Les cours requis pour l'enseignement du génie civil (grade d'ingénieur des constructions civiles) seront organisés à l'Université de Liège.

ART. 6.

Il sera annexé à l'Université de Gand :

1° Une école des mines (grade d'ingénieur civil des mines);

2° Une école supérieure d'agriculture et d'horticulture;

3° Une école vétérinaire.

Les cours institués en vertu de la disposition qui précède seront faits en flamand dès la date de leur organisation.

ART. 7.

Les écoles et les cours prévus aux articles 5 et 6 seront organisés au plus tard à l'ouverture de l'année académique 1922-1923.

ART. 8.

Er wordt geen inbreuk gemaakt op het recht dat de kandidaten hebben, examen af te leggen voor de Staatsjury, ingesteld bij artikel 34 der wet van 10 April 1891, hetzij in het Fransch, hetzij in het Vlaamsch, onverschillig aan welke Hoogeschool zij onderwijs genoten.

ART. 9.

De Regeering neemt de maatregelen vereischt tot vrijwaring van de voordeelen van stoffelijken aard toekomende aan de thans aangestelde hoogleeraren en docenten.

ART. 8.

Il n'est porté aucune atteinte au droit qu'ont les candidats de subir, soit en français, soit en flamand, l'examen devant le jury central institué par l'article 34 de la loi du 10 avril 1891, quelle que soit l'Université dont ils ont suivi les cours.

ART. 9.

Le Gouvernement prendra les mesures nécessaires pour sauvegarder les avantages matériels dont jouissent les professeurs et chargés de cours actuellement en fonctions.

FRANS VAN CAUWELAERT,
A. HUYSHAUWER.
